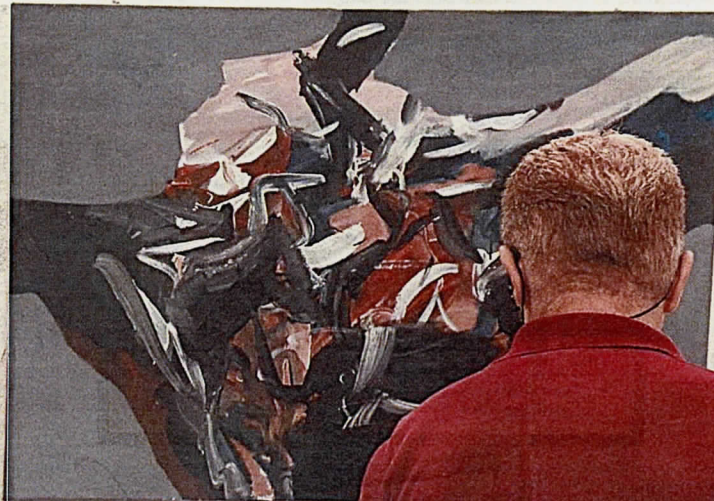

STRUČNJACI ZA **FALSIFIKATE** OTKRIVAJU MRAČNU STRANU UMJETNOSTI

Na izložbi krivotvorenih slika i skulptura 'Ljepota lažnog sjaja' zagrebačke policije Džamonjin je 'lažni' rad kojega je pokušao prodati kustos jedne domaće galerije, ali i Dali za kojega se još uvijek ne zna je li pravi ili nije

Umjetničke

Krivotvorine!

Lažnog su Renoira nudili uz knjigu o umjetniku

Piše:

TINA BARBARIĆ

U proljeće 2010. zagrebačka je policija uhitila dva umjetnika pod sumnjom da pokušavaju prodati krivotvorinu skulpture pokojnog akademskoga kipara Dušana Džamonje. U pitanju je bilo djelo naziva "MSG-XVII" iz 2002., od crnoga granita i sastavljeno od tzv. kifli, koje se sad može izbliza pogledati na izložbi "Ljepota lažnog sjaja", kojom je Ministarstvo unutarnjih poslova prvi put pokazalo kojim sve krivotvorenim umjetninama raspolaže. Slučaj Džamonja iz 2010. uključivao je pokojnoga kustosa i galerista Damira Grubića, ali i Darka Starešinu, predsjednika likovne udruge Fortuna art. Policija ih je tad obojicu prijavila Državnom odvjetništvu pod sumnjom da pokušavaju prodati svaki svoju krivotvorinu istog originala.

KUPIO LAŽNU SKULPTURU NA SAJMU NA BRITANCU

- Ne može čišće od mog slučaja. Državno odvjetništvo je u roku nekoliko dana odbacilo tu prijavu. Ja sam osobno poslao prijatelja kod sina Dušana Džamonje da provjeri je li u pitanju kopija - kaže Starešina, koji je spornu skulpturu nabavio na Britanskom trgu, među antikvitetima, mijenjajući se s prodavateljem za nekoliko grafika.

- U vrijeme pokušaja prodaje krivotvorine izvorna je Džamonjina skulptura vrijedila oko 130.000 kuna. Za krivotvorinu je traženo 70.000 - objašnjava Željko Jamičić, voditelj Muzeja policije, u kojemu se može razgledati šezdesetak krivotvorina. Najviše je krivotvorenih djela Ede Murtića, ali i Zlatka Pricce, Ljube Ivančića, Mersada Berbera, Đure Pulitike, Vaska Lipovca, Ivana Lackovića Croate, Borisa Bućana, Ivana Generalića i mnogih drugih.

Nastavak na sljedećoj stranici →

RABUZIN JE JEDNU **KOPIJU** SVOJE SLIKEI SAM ZAMIJENIO ZA ORIGINALAN RAD

Spomenuti Džamonjin lažnjak, uz koji stoji da je prodavatelj bio kustos jedne galerije - "znalac od struke" - pritom je među boljim primjercima.

- To je odlično izrađena krivotvorina, ali kako su stručnjaci i sin Dušana Džamonje, Fedor, ustvrdili, od izvornika se razlikuje dimenzijama 'kifli' i načinom na koji su složene. Osim toga, primijetili su razlike u obradi površine, u ljepilu, strukturi kamena, a nedostajao je i kameni žig, autorova signatura - objašnjava Jamičić. Kod slike Vladimira Kirina "Portal sv. Marka" krivotvoritelja je odala uporaba klamerice, primjerice, umjesto čavlića, uobičajenih za vrijeme nastanka djela. Laž je pokušao zakamufirati debelim nanosom voska na podokvir. U slučaju Ljube Ivančića i falsifikata njegova rada "Stablo" prevarant je zeznuo jer nije dobro odradio domaću zadaću, odnosno nije dovoljno proučio opus slikara, što je jedno od obilježja koja odvajaju ekspertne krivotvoritelje od slampavih. Ivančić je, naime, sam radio uljane boje, veziva i paste, a opširno ispisane recepture nalaze se u obiteljskoj ostavštini.

SLIKAR SAM PRAVIO BOJE, FALSIFIKATOR NIJE ZNAO

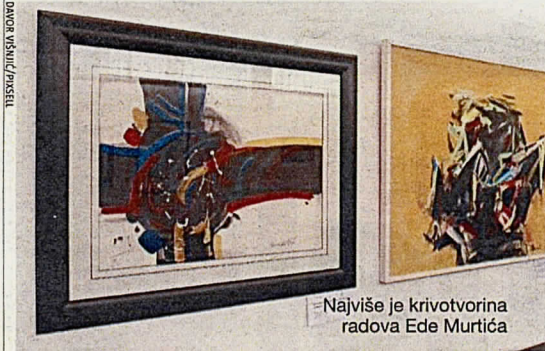
Sporna su pak "Stabla" oslikana jeftinim uljanim bojama, i to još na lesonitu, što Ivančić nikad nije prakticirao. Kod Ivana Rabuzina, s druge strane, krivotvoritelj je bio toliko vješt da ga ni sam autor nije uspio provaliti. - Rabuzin bi nakon završetka svaki svoj rad fotografirao. Kod jednog se pojavila sumnja da je falsifikat, a žena koja je djelo kupila odnijela je rad na procjenu Rabuzinu, koji je potvrdio da je original. No ona je i dalje bila sumnjičava, a sumnje su joj se potvrdile kad je na svojoj slici prebrojila 13 stabala. U izvornog Rabuzina, kako je

pokazala fotografija iz njegove arhive, bilo ih je 12 - kaže Jamičić, koji među izloščima ističe i dva "strana", sliku Pierrea Augustea Renoira "Kupanje" i reljef "Isus na križu" Salvadora Dalija. - Za sporni Daljev reljef nemamo potvrdu da je krivotvorina, a nađen je u prtljažniku dvojice Talijana kad su ga htjeli iz Hrvatske prenijeti preko granice bez obavezne dokumentacije, odobrenja Ministarstva kulture - objašnjava Jamičić, koji je fotografije reljefa slao u Španjolsku, u Muzej Dalí, ali su mu rekli kako ne mogu obaviti vještačenje samo tako, da moraju imati djelo kod sebe. Kako MUP, koji je i izložbu organizirao, kaže Jamičić, za nula kuna, nema novca, sumnja u to je li reljef pravi ili nije ostaje i dalje. - Dalj je inače, izgleda, imao nešto protiv povjesničara umjetnosti jer je svojedobno potpisao više od 3000 bjanko listova na koje je bilo tko mogao bilo što naškrabati i imati potpis slavnog umjetnika. Tko onda nakon stotinu godina zna je li izvornik ili ne - zaključuje Jamičić dodajući kako se u autentičnost Renoirova "Kupanja" posumnjalo jer je slika bila ponuđena na prodaju uz knjigu o velikanu impresionizma.

- To, dakako, nije uobičajena praksa, pa je rad poslan u Mimaruru na prosudbu, a potom i našem Centru za kriminalističko vještačenje, gdje je utvrđeno da je boja novovjekovna - kaže Jamičić dodajući kako u praksi krivotvorenja nema pravila - "štanca" se ono što se traži na tržištu. Često su to upravo umjetničke slike s kraja 19. st., poput Renoirove, ali i one sve do Drugog svjetskog rata. Pritom se uglavnom radi o manje ambicioznim umjetničkim radovima poznatih i polupoznatih autora, radi izbjegavanja pozornosti stručnjaka. Izbjegavaju se i atraktivne teme,

Krivotvorina granitne skulpture Dušana Džamonje 'MSG-XVII'

Najviše je krivotvorina radova Ede Murtića

Kćeri Vojina Bakića utvrdile su da je skulptura lažna (gore)

Željko Jamičić uz krivotvorene Barbere

Vrag u detalju
Umjesto čavlića, jedan je falsifikator koristio klamericu, a drugog je odalo stablo viška, naslikao ih je 13 umjesto 12

veliki formati, egzaltirane umjetničke avanture i egzotika unutar pojedinačnih autorskih opusa. Gleda se da se ispoštuje vještina, koja

IZBJEGAVAJU ATRAKTIVNE TEME I VELIKE FORMATE

bi trebala garantirati autentičnost. U svrhu odvajanja pravih od krivih dostupne su mnoge metode, također predstavljene izložbom, od kemijske i mikroskopske analize, infracrvenih zraka, rendgenskih snimki, ultraljubičaste fotografije,

računalne analize... Utvrditi tko je krivotvoritelj ipak je znatno teže, kaže Jamičić. - Dokumentacija koju imamo samo su rješenja sudova, najčešće protiv prodavatelja, na kojima ne piše tko je izveo falsifikat, pa je jako teško utvrditi autora krivotvorine - objašnjava Jamičić. Na domaćem terenu, dakako, teško je prilikom priče o falsifikatima ne pomisliti na Zorana Krivića, voditelja brojnih televizijskih aukcija kojeg se više puta sumnjičilo da prodaje krivotvorine.

Amaterski
Ljubo Ivančić je sam izrađivao uljane boje i paste, što onaj koji ga je falsificirao nije znao, pa mu je stabla naslikao onim najjeftinijim materijalima

Tako ga je, primjerice, 2009. Općinsko državno odvjetništvo u Virovitici tužilo da je preko tamošnjeg radija, na dražbi prodao osam krivotvorenih radova za 2000 eura. Optužba je odbačena kad je utvrđeno da su sporni Pulitika, Jordan, Croatia i drugi ipak - originali. - Ja se više i ne sjećam koliko puta su me sumnjičili da pokušavam prodavati falsifikate, moguće i desetak puta. Svaki sam put dokazao da nisam kriv, a ime mi se i dalje valja po blatu - kaže Krivić dodajući kako je u umjetnosti od djetinjstva. - I otac i majka su mi bili umjetnici. Oduvijek sam u tome, a toliko puta su me optuživali oni koji ne znaju razlikovati grafiku od certifikata pa ih je trebalo učiti osnovnim pojmovima - tvrdi Krivić koji još vodi svoje televizijske aukcije. Za izložbu u MUP-u kaže da je 'zna na pamet':

IKOD UGLEDNIH I ČISTIH TRGOVACA NAĐE SE KUKOLJA

- Pitajte galeriste i kustose, one najveće i 'uvažene' otkud policiji te krivotvorine. Pa 80-90 posto je baš od tih 'uvaženih' - tvrdi Krivić. - Ljudima uvijek savjetujemo da se drže uglednih prodavača, koji imaju čistu povijest - upozorava Jamičić dodajući da, dakako, i kod njih može biti kukolja. I to kakvog. Primjer je onaj iz 2010., kad je britanski Christie's s ruskom naftnom magnatu Viktoru Vekselsbergu prodao lažnog zemljaka Borisa Kustodijeva za 2,9 milijuna dolara, što je rezultiralo sramotnom tužbom protiv najpoznatije aukcijske kuće na svijetu. - Krivotvore često vrsni stručnjaci i umjetnici, što olakšava prodaju na tržištu jer krivotvorine izdrže stručnu ocjenu - objašnjava Jamičić dodajući kako izložbom, koja traje do 23. listopada, podsjećaju na neke od najslavnijih, dođuše, stranih primjera, na legendarnog Nizozemca Hana van Meegerena, slikara i portretista koji je krivotvorio, među ostalim, Vermeera i De Hoocha. Uhitili su ga u srbiju 1945. pod sumnjom da je kao kolaboracionist prodao nizozemska kulturna dobra nacistima. Da izbjegne optužbu za izdaju, za koju je kazna bila smrtna, priznao je manji "grieh", krivotvorenje.

FALSIFICIRAO, ALI NIKADA DJELA NIJE NAPLAĆIVAO

Optužen je potom i osuđen 1947. na samo godinu dana zatvora, a tijekom izdržavanja kazne preminuo je nakon dva srčana udara. Tu je i Londonac Tom Keating, restaurator koji je navodno falsificirao više od 2000 slika stotinu različitih autora. Tvrdio je da je to što radi izraz prosvjeda protiv visokih zarada koje ostvaruju trgovci umjetninama. Poseban je slučaj Marka Landisa, o kojem dokumentarac prikazuje na izložbi u MUP-u. Taj je američki slikar svoje imitacije više od 30 godina uspješno podvaljivao kustosima najvećih američkih muzeja i galerija. Što je najjače, u pitanju je bio legalni kriminaler jer on nikad te svoje radove nikome nije naplatio. I Michelangelo je u mladosti falsificirao, a jedan je svo "antikni" kip (čiju je "antiknost", prema savjetu prijatelja, postigao tako što ga je nakon izrade neko vrijeme držao pod zemljom), uspio podvaliti rimskom kardinalu. Ovaj je prijevaru razotkrio, tražio povrat novca, a skandal je samo dodatno proslavio mladoga umjetnika. I Apoksiomen, brončani kip atleta koji je 1996. nađen u podmorju u blizini Malog Lošinja, zapravo je - kopija. Izvornik je izrađen u 4. stoljeću prije Krista, a ovaj domaći u 1. ili 2. stoljeću, kad se posve razmahala trgovina grčkim antikvitetima, i njihovim kopijama, naravno.